

גליון תתצה • ערש"ק פרשת נח

• שנת העשרים •

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

איך נשתייד עץ זית אחרי כ"כ הרבה גשמים?

מדוע לא הייתה קשת לפני המבול?

דין שליחות בעשיית התיבה

"עולמך תראה בחיך"

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מאיר יעקב זילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

לנתי ב"מנין הקטן" של הרבי, והתעוררתי באמצע הלילה, והנה זלמן, משרתו של הרבי, הולך ונר בידו, והרבי בעצמו צועד לידיו, התבלבלתי מאד ולא הי' בכוחי להניע אבר, כך אוהב רבי חסידים יותר מאשר אמא את בנה".

לא די בבנין רטוב, דרושה יגיעה ולימוד

בעבר היו זקני החסידים מקרבים את האברכים בקירוב פנימי, אהבו באמת את האברך, ראו את חסרונותיו והבינו את מעלותיו, ועזרו לו לצאת מהבוץ ולהתעמד במקום אורה, אך האברכים ידעו שצריכה להיות להם דרך ארץ.

הדרך ארץ החסידית בימים עברו היתה בביטול פנימי, הרגישו במעלתו של החסיד הקשיש ובקטנונית העצמית, על כל צעד ושעל למדו כיצד להיפטר ממומי בני אדם וכיצד לוקחים עצמם בידים להתעלות להיות בן אדם, ומזמן לזמן עלו והתעלו יותר ויותר.

המתוועד החסידי העניק את הלחלוחית והדביקות הנכונות, הוא נתן דברים כאלה בסור מרע ועשה טוב שאינם נכללים בענין של מצוה והיפוכה, אלא נכללים בספירה עליונה יותר, כלומר שדקות דקות של מדה לא טובה היא גם כן רע, וכאשר מקיימים מצוה כתיקונה בהידור זה גם כן עדיין לא טוב באמת, וכך נעשה על ידי כל הלבנים, אותיות התורה ואותיות החסידות, בנין חזק באמת.

אלא, כמו במשל הרי אם הבנין רטוב, אם החומר המדביק את הלבנים לא התייבש - אין זה בית מושב. כך הדבר גם בעבודה, לחלוחית כשלעצמה איננה עבודה, בהתוועדויות בלבד לא יכולים לצאת ידי חובה, צריכים להתייגע וללמוד, צריכים ללמוד חסידות, צריכים להתייגע בתפלה, והתייבשות החומר באה על ידי מרירות, אלא שצריכה להיות מזיגה נכונה בין קו המרירות לבין קו השמחה וכו', צריכה להיות עבודה בכוח עצמו, כמו שכללות ענין הצמצום הראשון כוונתו בשביל הגילוי כך בכל אחד ואחד בפרט הכוונה היא שיהי' גילוי האור על ידי עבודה בכוח עצמו.

(תרגם מלקסי דיבורים ח"ד עמ' תשנ"ה ואילך - לקסי דיבורים המתורגם ח"ד ע' 1084 ואילך)

פתיחה

בעזה"ת.

הגנו מתכבדים להגיש לפניכם את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון תתצד) היו"ל לפרשת נח, ובו אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רכבות חידושים וביאורים שבתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"פ זי"ע.

◇ ◇ ◇

פרשתנו עוסקת בעיקרה במבול ובתיבת נח, ובכך עוסק גם הקובץ שלפניכם.

מדור "מקרא אני דורש" בפתח הקובץ עוסק בשליחת היונה לאחר המבול ובהוכחת נח מעלה הזית שחטפה היונה שקלו המים מעל הארץ. במפרשים שק"ט מדוע האריכה התורה בכל הפרטים, ואיך אכן ידע נח מעלה הזית שקלו המים, הנושא מתבאר והקושיות מתורצות ע"י עיון בפשוטם של דברים.

מדור "יינה של תורה" עוסק במהותה של הקשת כאות לאי שוכו של המבול, שהרי לכאורה הקשת הוא ענין טבעי, וע"י עיון במהות הטהרה שפעל המבול ברוחניות הענינים, יבואר ענין נפלא ביותר בויכוח העולם שהתחדש לאחר המבול, ואיך שזה מתבטא ע"י הקשת.

מדור "חידושי סוגיות" עוסק בגדר החיוב של בניית התיבה ע"י נח ומסתעף לשקו"ט בגדרי שליחות בבני נח.

ועוד עיונים, ביאורים והדרכות במדורים "פנינים", "תורת חיים" ו"דרכי החסידות".

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

וזאת למודעי, שבודך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להיפך, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכו"ב, והם על אחריית המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

תוכן ענינים

מקרא אני דורש..... ב

מנין ידע נח ש"קלו המים מעל הארץ"?

איך נשתיר עץ זית אחרי כ"כ הרבה גשמים? / מדוע לקחה היונה "עלה זית" דווקא ולא מאילן אחר? / מדוע מרגיש הכותב שהיונה "חטפה" את העלה מן הזית? / ביאור על דרך הפשט בהוכחת נח מעלה הזית ש"קלו המים מעל הארץ"

(ע"פ לקסי שיחת ח"ד עמ' 30 ואילך)

פנינים..... ה

הגשם – ארבעים יום? (ע"פ לקסי שיחת ח"ד עמ' 23 ואילך)

לשון נקי' – אימתו? (ע"פ לקסי שיחת ח"ד עמ' 26 ואילך)

יינה של תורה..... ו

מדוע לא הייתה קשת לפני המבול?

מדוע לפני המבול לא נוצרה הקשת בענן כפי חוקי הטבע? מדוע לאחר המבול כבר אין חיים בני האדם מאות שנים? מדוע בני דורו של נח לא חזרו בתשובה למרות התראותיו של נח? ומדוע אכילת בשר הותרה רק לאחר המבול? השינוי שטבע השי"ת בעולם לאחר המבול, כפי שמתבטא באות הקשת

(ע"פ לקסי שיחת ח"ד עמ' 31 ואילך)

פנינים..... י

הצללה למי ש"דורשן אותו לנא" (ע"פ לקסי שיחת ח"ד עמ' 280 ואילך)

דורו של חזקיהו ודורו של רשב"י (ע"פ לקסי שיחת ח"ד עמ' 38 ואילך)

חידושי סוגיות..... יא

דין שליחות בעשיית התיבה

יתלה החילוק בין רש"י על התורה לרש"י על הש"ס בחקירה אי החיוב היה בהכרח עצמה או במציאות התיבה; או בדרך אחרת דלכו"ע החיוב היה בהכרח עצמה כמו בסוכה, ואיפליגו אי שייך שליח בבני נח

(ע"פ לקסי שיחת ח"ד עמ' 4)

תורת חיים..... טו

"עולמן תראה בחיך"

דרכי החסידות..... טז

לחלוחית ודביקות עם יגיעה ולימוד

צוות העריכה וההגהה:

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב זילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון 'אור החסידות', סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד,
Or Hachasidus - Head Office, 1469 President st. • 6084000
#BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

לחצות והארות:
orhachasidut@gmail.com 03-3745979 טל' מערכת:

מקרא אני הדרש

ביאורים בפשוטו של מקרא

המדרש מדרש
לעילוי נשמת
האשה החשובה מרת
רחובת ח' פרומא ע"ה
בת יבלחט"א ר' דוב
ביסטרניצקי
ולזכות משפחתה שדו

המחבר: הרב

דרכי הדסודות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה' מ"ק אדמו"ר
מנהיגו ז"ל מליובאוויטש וצוקללה"ה נבג"מ ז"ע

המדרש מדרש
לעילוי נשמת
הרה"ח ר' שלמה
בן ר' יעקב ע"ה
יאנע
נלב"ע כ"ז חשו"ה תשפ"א
תנצ"ח

המחבר: הרב

מנין ידע נח ש"קרו המים מעל הארץ?"

איך נשתייר עץ זית אחרי כ"ב הרבה נשמים? / מדוע לקחה ה'יונה "עלה זית" דווקא ולא מאילן אחר? / מדוע מרגיש הכתוב שהיונה "חטפה" את העלה מן הזית? / ביאור על דרך הפשט בהוכחת נח מעלה הזית ש"קרו המים מעל הארץ"

בפרשתנו מסופר שנח ידע לאחר המבול "כי קלו המים מעל הארץ" ע"י ששלח את היונה מן התיבה, "ותבוא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה, וידע נח כי קלו המים מעל הארץ" (ח, יא).

והקשו המפרשים (ראה רמב"ן, בחיי, ועוד), שהרי מסופר בכתובים הקודמים על המבול ש"נבקעו כל מעינות תהום רבה, וארובות השמים נפתחו, ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה וגו', ויגברו המים על הארץ חמשים ומאת יום" (ו, יז ואילך), וברור שלאחרי "מבול" כזה בודאי לא נשאר שום אילן או עשב בצירור, וא"כ מאין לקחה היונה את עלה הזית?

עוד צריך להבין, דמבואר בכתוב שע"י שהיונה הביאה את העלה זית ידע נח שק"ו המים מעל הארץ. שהכוונה בזה היא שנח ידע מכך לא רק שהמים היו הלך וחסור (שהרי זה התחיל זמן הרבה לפני זה), כי אם שידע מזה קלות המים, עד כדי כך, שכעבור זמן קצר יהיה מנוח, מקום לנוח על הארץ.

ולכאורה תמוה, מהי ההוכחה על זה מ"עלה זית", הרי אפשר שהיונה לקחה עלה זה מאילן שעל הר גבוה, ומראש האילן, ובגובה זה כבר לא היו מים זמן רב?

עוד צריך להבין מה שהקשו המפרשים (ראה רמב"ן, בחיי, ועוד), מדוע בכלל הוצרך הכתוב לפרט שבפי היונה היה "עלה זית" – וכי למאי נפק"מ איזה עלה הביאה?

וגם בעצם הענין יש לשאול: למה באמת הביאה היונה עלה של זית דוקא, ולא של אילן אחר?

לחלוחית ודביקות עם יגיעה ולימוד

"זלמן, זלמינקע, אילו הלב שלך היה כלי אמיתי לראשך היה הכל באופן אחר לגמרי, איזו רחמנות היא עליך"

התוועדו בירידות נפלאה

פעם ישבו ר' הלל מפאריטש, ר' זלמן זעזמער ור' פסח ממלסטבקה והתוועדו, נפגשו בליובאוויטש במפתיע, ושמוחו מאד אחד עם השני באהבה וידידות נפלאה. בינתיים נכנס ר' אייזיק מהומיל, והשמחה גדלה והתוועדו בצורה טובה מאד.

כידוע הי' ר' זלמן "משכיל" נפלא, עמקן גדול, הי' מדבר דברים קצרים ועמוקים מאד (רבנו הזקן אמר: אימרה של ר' זלמן צריכים ללמוד, הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב] צוקללה"ה נבג"מ ז"ע מביא בשמו באחד המאמרים: גולל אור מפני חושך וחושך מפני אור, גולל אור שלפני הצמצום מפני חושך הצמצום וחושך הצמצום מפני שיתגלה אור העצמי) ועשה את ר' הלל מפאריטש לחסיד.

ר' פסח הי' "עובד" גדול ובעל מדות תרומיות. בהתוועדות זו התלהט מאד ר' פסח ממלסטבקה חיבק את ר' זלמן זעזמער, נישקו ופרץ בבכי רב, באמרו: זלמן, זלמינקע, אילו הלב שלך הי' כלי אמיתי לראשך הי' הכל באופן אחר לגמרי, איזו רחמנות היא עליך.

ואמר ר' הלל מפאריטש שהוא התפעל ממדת החסידות של ר' זלמן זעזמער וממדת האמת של ר' פסח ממלסטבקה.

שלשתם, ר' זלמן, ר' הלל ור' פסח היו עיפים מאד מאותה התוועדות, והחלו להתנמנם. ר' אייזיק הרי הגיע במאוחר – הי' עוד בכוחו להתוועד, ור' אייזיק הרי הי' בעל חושים וכשרונות נפלאים ובעל ציור בדיבור יפה ומסודר ופה מפיק מרגליות.

[מדברי החסיד ר' אייזיק מהומיל:]

... "בהיותי בפעמים הראשונות בליאזנא – אומר ר' אייזיק – כשהייתי עדיין אברך צעיר,

”עולמך תראה בחיך”

צדקה בחיים – אריכות ימים

לאחר הפסק ארוך הגיעני מכתבה . . עם המצורף, בו כותבת שהשם יתברך עזר לה ומילא משאלות לבבה לטובה, לצוות את ביתה [בצוואתה] לטובת אגודת חב"ד, במטרה שיהי' שם בית תפלה ולימוד התורה.

ובטח זוהי התחלה טובה להביא הדבר לפועל באופן שהיא עצמה בחי' תהנה מהשמחה שבוה, ותשתתף היא עצמה עם בעלה ש" בתפלות בבנין.

וכידוע פתגם חמי, כ"ק אדמו"ר נשיא ישראל, על הכתוב, עולמך תראה בחיך, לחלק את הענינים לצדקה תורה ומצוות מחיים, וזו גם סגולה לאריכות ימים ושנים טובות.

והובטחנו בענינים דומים, שכאשר ההחלטה תקיפה, השם יתברך עוזר לבצע זאת בקשיים פחותים בהרבה מכפי ששיערו, ועושים זאת בברירות טובה ובמצב רוח טוב ובשמחה אמיתית.

(הרמז מאגרות קודש חב"ד עמ' שג"ח, אגרות קודש הכתרונת ח"ג ע' 390)

...כמובן נכונה הסברא לצוות חלק מרכושו לאורך ימים ושנים לצרכי צדקה, וקדימה לעניני גמ"ח, ובפרט שכבר התחיל בזה, וגדולה גמ"ח כו'.

(מכתב י"ב אור התשל"ו)

במענה למכתבו . . בו כותב אודות רצונו הטוב לתת מהונו לצדקה באופן שיופקד באחד הבנקים והפירות ינתנו למוסד אחד או שנים,

מובן וגם פשוט אשר נכון הדבר מאד, אלא, שמחובתי להוסיף בזה מה ששמענו מפי כ"ק מו"ח אדמו"ר כמה וכמה פעמים, ומרומנו בברכת חכמינו ז"ל הידועה - עולמך תראה בחיך, אשר על כל פנים חלק חשוב שמקדישים לצדקה - לעשות זה בחיים חיותו בעלמא דין. והרי זה גם סגולה לאריכות ימים ושנים טובות כפשוטן, בטוב הנראה והנגלה. וכל המרבה בחלק זה הרי זה משובח, ובפרט אשר בימינו אלה אפשר בקל לסדר שהמוסד מקבל הגדבה מתחייב לספק כל הצרכים וכו' של המנדב על פי התנאים שמתדברים.

(מכתב מ"ז מרחשון תשכ"א)

לא לדחות את הטוב בעשרות שנים

ובמה שכותב אודות חילוק מעות לאחר מאה ועשרים שנה,

כבר ידוע דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בכמה משיחותיו שאין דעת השכל נוחה מסדרים כאלו, כי כל ענין טוב מפני מה ידחו אותו עד לאחר כמה עשיריות בשנים, והשם יתברך יאריך ימי ושנות כל אחד ואחת בתוך כלל ישראל ביותר, בה בשעה שאפשר לעשות הענין טוב בעצמו ובחיים היותו בעלמא דין, ועי"ז יתוסף עוד באריכות ימים ושנים וכידוע סגולת הצדקה והטוב בזה.

ואף שידועה ההוראה דהמבזבז אל יבזבז יותר מחומש משא"כ לאחר מאה ועשרים שנה, - הנה מלבד שהחומש הרי אפשר לבזבז לכל הדיעות, הרי נוסף על זה כמה אופנים ישנם שמותר וגם מצוה רבה וחובה לתת צדקה יותר מחלק חומש וכמו שהובאו פרטי הדברים באחרונים, ומקצתם נמצאים ג"כ באגרת הקודש לרבנו הזקן בכמה מקומות, וראה במיוחד באגרת התשובה סוף פרק ג' ובאגרת הקדש סוף סי' יו"ד, והאריכות בדבר המובן לדעותי' בודאי אך למותר.

(אגרות קודש חיד"ק עמ' שט"ז)

לחלק ירושה בחיים?

במ"ש אם לחלק הרכוש שלו [ליורשים] וכו'. - הנה אף שיש מקום לחלק זה שרוצה לתת לצדקה דוקא ע"י עצמו, וכמאמר תורתנו מצוה בו יותר מבשלוחו, וראה ג"כ שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר מיוסד על המאמר עולמך תראה בחיך, אבל בהנוגע שרוצה לחלק עתה הראוי להוריש לאחר אריכות ימים ושנים, לא נראה לי סברא זו, והרי רואים בתקופתנו, שהנהגה זו הביאה לתוצאות בלתי רצויות. והשי"ת הן ומפרנס לכל בטוב בחן ובחסד וברחמים ימלא צרכיהם של כל אלו שרוצה לשתפם בהחלוקה באופן טוב, ולאורך ימים ושנים טובות ישתמש בנכסיו לעניני תורה ומצות...
(אגרות קודש חיד"ק עמ' פט)

לקראת שבת

ב. ויש לבאר ענין זה - בדרך הפשט:

בדברי חז"ל מבואר שהזית הוא אילן חזק ביותר (תוספתא ב"מ פ"ב, ח. ובמקומות שנסמנו בצפנת פענח - להגאון הרגוצובי - על הפסוק כאן). וכיון שמדובר בדבר שבמציות (ולא בענין של סברא כו') - מובן שדבר זה נכון הוא גם לפי הפשט. וכאשר תלמיד צעיר יראה עץ זית - יראה בעיניו שהוא חזק יותר משאר האילנות.

ומעתה מסתבר, שאף שבכללות הרי לאחר המבול לא נשארו האילנות בציוורם - לאחר הגשם הגדול במשך ארבעים יום רצופים, וגם לאחר סיום הגשם היו האילנות מכוסים במים עמוקים במשך כמה וכמה חדשים - אעפ"כ נשארו כמה עצי זית, בהיותם עצים חזקים במיוחד.

[ובזה יומתקו דברי רש"י בהמשך הפרשה (ט, כ), שכאשר נח נכנס לתיבה "הכניס עמו זמורות [של גפן] ויחורי תאנים" - ומהם נטע את ה"כרם" כשיצא מן התיבה; ולא מזכיר רש"י שהכניס זיתים, ועפ"ה"ל י"ל, אליבא דרש"י, שמכיון שעצי הזית הם חזקים, ידע נח שגם לאחר המבול יישארו כמה עצים, ולכן הכניס לתיבה רק "זמורות ויחורי תאנים" שידע שיתקלקלו במבול, משא"כ זיתים לא הכניס].

ג. אמנם, אף שנשארו עצי זית בעולם לאחר המבול - הרי לא מסתבר כלל שהעצים המחוברים לעץ נשארו בצורתם לאחר שהיו מכוסים ושרויים במים כמה חדשים רצופים! וזהו מה שהוכיח נח מזה שהביאה לו היונה "עלה זית" אשר "קלו המים מעל הארץ", ואשר כעבור זמן קצר יהיה מקום לנוח על הארץ -

כי ראה שהביאה לו עלה חדש (ובנקל אפשר להבחין בין עלה חדש שצמח זה עתה לבין עלה ישן שהיה שרוי וכבוש במים כמה חדשים), ומזה הבין שכבר עבר זמן מספיק מאז שעץ הזית התגלה מכיסוי המים והתחיל להצמיח, עד שצמח עלה זה.

ומעתה מיושב בפשיטות למה מדגיש הכתוב שהיונה הביאה דוקא "עלה זית" - כי אילנות אחרים נשחתו לגמרי על ידי המבול, ולא יכולה היונה להביא מהם עלים חדשים, ודוקא עץ הזית, בהיותו חזק ביותר, נשאר בקיומו והתחיל להצמיח בהקדם עלים חדשים (לאחר ש"קלו המים").

[האברבנאל מפרש, שהעץ שממנו הביאה היונה את העלה היה עץ חדש שגדל - לאחר המבול - על ידי הענפים שנשארו מהעצים שלפני כן, וז"ל:

"שמעת שנראו ראשי ההרים נמצאו שמה ענפי זית הרבה, שהיו צפים על פני המים. וכשיבשו ראשי ההרים, בהיות שם הארץ לחה ורעננה, מאותם הענפים . . שורשו וצומחו ויצין ציץ, ומשם לקחה היונה העלה זית שהביאה בפיה".

אבל קשה לומר כן בדרך הפשט, כי מלבד עצם הדוחק בזה שאילן חדש יגדל מענף שהשריש ויצמיח עלים במשך זמן קצר, הרי לפי פירושו יתכן הדבר בכ" סוגי האילנות (שהיו ענפים מהם שצפו על פני המים וכו') ואין טעם להדגיש שהיה זה "עלה זית" דוקא].

ד. על פי כל זה יובן פירוש רש"י על פסוק זה, שכתב בנוגע לתיבות "והנה עלה זית טרף בפיה": "טרף – חטף", ויש לבאר כוונת רש"י בפירוש זה:

לכאורה תמוה, לשם מה הוסיף הכתוב תיבת "טרף"? וכי מה היה הכתוב חסר אם היה אומר "והנה עלה זית בפיה", ותו לא?

[רש"י ממשיך ומביא: "ומדרש אגדה – לשון מזון, ודרשו בפיה, לשון מאמר, אמרה: יהיו מזונותי מרורין כזית בידו של הקב"ה ולא מתוקין כדבש בידי בשר ודם".

אבל פירוש זה – ש"טרף" הוא "לשון מזון", והפירוש "טרף בפיה" הוא שהיה כאן מאמר בענין ה"מזונות" – מדגיש רש"י בעצמו שאינו אלא "מדרש אגדה", ואילו פשוטו של ענין הוא ש"טרף" פירושו "חטף", כתחילת דברי רש"י; ומעתה צ"ב, לפי פשוטו – מאי קמ"ל בתיבה זו?].

והנה, בפירוש הריב"א (מנחת יהודה) הביא לשון רש"י שפירש "טרף – חטף", וביאר: "ולכך ידע נח כי קלו המים, לפי שעץ הזית שפל מכל האילנות. וכשראה העלה טרופ וקרוע ידע שלקחה מן האילן, כי אילו לקחה על המים העלה היה שלם".

והיינו (ראה גם חזקוני ורע"ב), שכוונת רש"י היא שהעלה עצמו היה קרוע וחטוף. ומזה ידע נח שאין זה עלה שצף על פני המים – שאז היה צ"ל שצם – אלא עלה שתלשה היונה מהאילן, ולכן הוא קרוע, ומזה הוכיח ש"קלו המים מעל הארץ" ונגלו האילנות.

אבל לכאורה אינו מובן: כיצד הוכיח נח מזה שהעלה קרוע שהוא נתלש עתה מן האילן? – וכי לא יתכן שיהיה צף על פני המים עלה זית קרוע (שנתלש מהאילן לפני זמן רב)?!

אך לפי כל הנתבאר לעיל מבואר היטב מה שהוסיף הכתוב תיבת "טרף", ופירש רש"י דהיינו "חטף":

כוונת הכתוב בהוספה זו להדגיש, שראה נח לפי מראה העלה אשר אין זה עלה ישן שהיה צף על פני המים – שאז אין בזה הוכחה ש"קלו המים" – אלא עלה חדש, שצמח לאחר המבול וחטפה אותו היונה ממקום גידולו, ומזה הבין שכבר עבר זמן מספיק שהאילנות אינם מכוסים במים.

והטעם שתלישת העלה ממקום גידולו מכנה הכתוב דוקא בלשון "טרף" ("חטף") – להדגיש שעץ הזית הוא אילן חזק, שלכן תלישת עלה ממנו היא דוקא על ידי "חטיפה" בחוזק, שדוקא לפ"ז מובן איך נשאר עץ זה גם לאחר המבול כו', וכנ"ל בארוכה.

דתוכחת דור המבול היתה קשורה עם מעשה הבנין, רק נזכר בסתם "שהיה נח הצדיק מוכיח בהם ואומר להם עשו תשובה כו'" (עיי"ש עוד דמשמע ששאלת הרואים היתה רק ממציאות התיבה העומדת ולא ממעשה בנינה), ובכלל בש"ס לא נזכר כלל הא דהבנין נתמשך לק"כ שנה.

וא"ם יש להוסיף נקודה יסודית בכל האמור (והובאה בצפע"נ שם), דבאמת אפ"ל דאף בהנך חיובי דאורייתא שהחיוב בהם הוא על העשיה, שפיר עושה ע"י אחרים משום שלוחו של אדם כמותו וכאילו עושה בעצמו (עיי" שו"ע אדה"ז אר"ח סרס"ג ק"א ח, לקח טוב להר"י ענגל בתחילתו). ושוב בענין התיבה באנו לפלוגתא הפוסקים שבריש הדברים אם יש דין שליחות בבני נח, דאם לאו שוב לא שייכא גדר זה כי לית בהו דין שליחות (בגדר ד"כמותו").

ומעתה אין אנו צריכים לנקוט כנ"ל דלשיטת הש"ס החיוב היה רק התוצאה ולא העשיה, אלא באמת אפ"ל דלכו"ע נקטינן כפי העולה מפשטות הכתובים דהיתה תכלית וכוונה בעצם העשיה והבניה כדי לעורר את אנשי הדור כו', וממילא שפיר דרשינן דלשון "עשה לך" הוא משום שהציווי הוא על גוף העשיה, אלא שהחילוק בין פרש"י לש"ס ופירושו לכתובים תלוי ועומד בפלוגתא אי איכא שליחות בבני נח או לאו, ובפירושו לש"ס נקיט דאיכא שליחות בב"נ ולהכי שפיר נשתתפו עמו בעשיה ע"י שליחות. וק"ל. ועיי' בעפרא דארעא (על ס' ארעא דרבנן למהר"ט אלגאזי) אות א ס"ה שהסיק דגם לדעת הסוברים דאין שליחות בב"נ י"ל דקודם מ"ת דהכל היו בגדר ב"נ כולם שוים דיש שליחות מאדם לחברו.

מוידהו, זהו רק אי נימא דעיקרו של החיוב לעשות תיבה בא רק ע"מ שינצל מן המבול. אולם לפי פשטות הכתובים (דבה אזיל רש"י בפירושו על התורה כידוע) הרי סיפור הדברים הוא דהציווי נאמר דוקא אחר שנזכר חטא הדור וקודם שנתפרש ע"ד גוף גזירת המבול עצמה ("ואני הנני מביא את המבול מים גו") באיזה אופן תהיה כו' – ולהכי נראה יותר דאין הבניה אך ורק ע"מ התוצאה שיוכל להנצל אלא חיוב היה בהבנין עצמו משום תועלת הבאה ע"י עסק הבניה.

וזהו שדייק רש"י ונקט בל' הקושיא "הרבה ריוח והצלה לפניו ולמה הטריוחו בבנין זה", דרצונו להדגיש דאין קושייתו בזה (כפשטות כוונת חז"ל (ראה הל' באגדת בראשית כאן)) רק אמאי לא הצילו בדרך אחרת לגמרי (ובדרך פשט המקראות אפ"ל דאין קושיא הלזו חזקה כ"כ כי זו היא הדרך הרגילה להנצל מן המים) אלא עיקר התימה היא מה טעם לצוותו בטרירחא זו לבנות הכל בעצמו. וע"ז תירץ, שכוונת הציווי שנצטוו כאן נח היתה לעשות עשיה בפ"ע המיועדת לעורר לתשובה, ועשיית ציווי זה היא ע"י שעוסק במעשה הבניה עצמו, היינו דאין העיקר כאן רק התוצאה דתיבה בנויה ועומדת אלא חובת גברא לעסוק במעשה המעורר לתשובה, ולכך הוטרח לעשות הכל לבדו כי ע"ז דוקא יש כאן עסק תמידי שלו במשך כל הזמן בעשיה המעוררת הכל לתשובה.

משא"כ בפירושו לש"ס (דאינו מדייק לילך בדרך פשט הכתובים דוקא) נקיט דהעיקר היה התוצאה והנפעל, כצד האחר בחקירת הגאון הנ"ל, כי אזיל כשיטת הש"ס סנהדרין קח. ואילך דלא מצינו התם

בפשטות הוא שנצטווה לעשותה **בעצמו** ולא ע"י אחרים (ראה מש"כ באברבנאל. ודלא כלי' הציורי במשכן, שנעשה ע"י רבים, דהתם לא נאמר "לך", וקדם להציורי "וכן תעשו" ולאח"כ כתיב "כל חכם לב גו' ועשו את כל אשר ציויתך". וראה לקו"ש ח"א ע' 164 ואילך). ונמצא דאדרבה – נזדרז ביותר בכניינה עד שהשלימה לבדו בק"כ שנים.

והנה בפירושו לסוכה נב: כ' רש"י דשם בן נח בנה את התיבה יחד עם אביו, הרי להדיא סתירה גמורה למאי דפרשנין לעיל בדעת רש"י על התורה שהיה מחוייב לעשות הכל בעצמו.

וי"ף בהקדם חקירת הגאון מרוגצוב (צפצפ"נ על התורה כאן) לענין עשיית התיבה, אי מהות המצוה שנתחייב בה נח היתה העשיה עצמה, היינו **פעולת** הבניה, או "גרס" נמי שפיר דמי, היינו שמהות החיוב הוא התוצאה – לגרום שתהיה תיבה בנויה. עיי"ש שחילק כעין זה בין בניית מקדש למשכן, דבמשכן הציורי על גוף העשיה, ואילו במקדש לא בעינן אלא שיהיה בנוי (וראה לקו"ש ח"א ע' 183). ומובן דהיכא דהציורי הוא על העשיה צריך זה שנצטווה לעשות בעצמו, משא"כ אם הציורי הוא על הנפעל והתוצאה – גם אם נשתתפו אחרים בהעשיה שפיר דמי ובלבד שהתוצאה נעשתה.

והנה לאח"כ חקר שם עד"ז גם לענין עוד דינים שבתורה, ונקט דהיכא דאיכא חיוב בל' "עשה" החיוב הוא **פעולת** העשיה גופא ולא התוצאה וה"נפעל" שע"ז (ועד"ז לענין איסורין, דבכה"ג שנאמר בלשון עשיה – אינו עובר אלא אם עושה בפועל האיסור משא"כ בשנעשה ע"י שגרם לו להעשות).

ובאמת אשכחן דוגמא ברורה לדבר במצות סוכה, דכתיב בה "חג הסוכות תעשה לך", ואכן מצינו בה דאיכא מצוה על עצם בניית הסוכה, כידוע מש"כ בירושלמי ברכות פ"ט ה"ג דמברכין על בנין הסוכה "אקב"ו לעשות סוכה". ובמק"א (לקו"ש ח"ז ע' 188 הערה 56) נת' דבאמת גם הבבלי ס"ל דהוי מצוה והפולגתא היא רק לענין חיוב ברכה, עיי"ש [ודו"ק היטב במ"ש הט"ז ושו"ע אדה"ז (או"ח סתרמ"א) "שעשייתה אינה גמר המצוה, שצריך המצוה כו'". וכן מצינו (רמ"א ושו"ע אדה"ז שם סתרמ"ה) ד"מצוה לתקן הסוכה כו' מצוה הבאה לידו כו'". ועיי"ש רש"י מכות ח. ד"ה השתא, רמב"ם הלי' ברכות פי"א ה"ח].

ומעתה אף גבי התיבה דהציורי הוא בלשון "עשה לך גו'", לכאורה יש לפשוט נמי דהמצוה היתה בהבניה עצמה, וא"כ נתחייב נח לבנותה בעצמו. אולם בצפצפ"נ לסנהדרין קח: (הובא בצפצפ"נ עה"ת שם בשוה"ג) פשט הגאון הנ"ל להדיא דבבניית התיבה "המצוה הוה המציאות לא הבנין", היינו דהחיוב היה רק שתהיה מציאות של תיבה בנויה אבל לא היה החיוב עצם פעולת בניינה. וכנראה יסוד הדבר הוא דגבי התיבה יש הכרח מן הסברא שעיקר הציורי הוא התוצאה, והוא, כמובן בפשטות, דכיון שעיקר כל ענין התיבה הלא הוא שתהיה בנויה ועומדת בשביל הצלת נח ואשר לו כו', ברירא מילתא דהציורי על התוצאה, וא"כ אין מוטל על נח עצמו לעשות כל הבנין בגופו ובלבד שתהא תיבה בנויה [והלי' "עשה לך" דכתיב גבי התיבה אולי אפשר שאינו ראיה גמורה, במקום שהסברא נותנת להיפך, כי מצינו לפרש נמי ד"עשה לך" היינו רק לומר דצריך להעשות משלך – עיי' סוכה ט. כז: ועוד, וכן "בשבילך" ראה רד"ק כאן]].

הגשם – ארבעים יום?

ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה ולהלן הוא אומר ויהי המבול, אלא כשהורידן הורידן ברחמים, שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה, ובשלא חזרו היו למבול (ו. יב. רש"י)

מלשון רש"י משמע שמפרש הכתוב "ויהי הגשם על הארץ" דקאי רק על תחילת ירידת המים, שרק אז היו גשמי ברכה, אמנם מיד כשנתברר שלא חזרו בהם נהפכו למבול, וירידת מי המבול היא שנמשכה ארבעים יום, כמ"ש "להלן" (ז, יז) **"ויהי המבול ארבעים יום על הארץ"**.

אמנם, עפ"ז צריך ביאור הלשון "ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום", דמשמע **שגשמי הברכה** נמשכו ארבעים יום (וראה ג"כ באר בשדה כאן).

והביאור בזה:

אמרו חז"ל (בראשית רבה פ"ב, ה. הובא בפרש"י ז, ד) שהטעם לזה שירידת מי המבול היתה ארבעים יום הוא "כנגד יצירת הולד שקלקלו להטריח ליוצרים לצור כו'". ומזה מובן שירידת המבול במשך ארבעים יום אין פירושה שכל יום עומד בפני עצמו, כי אם המבול הוא עונש אחד של ארבעים יום, כשם שיצירת הולד היא ענין אחד הנמשך ארבעים יום. והיינו, שמיד בתחילת הורדת המים כבר ה' בה שיעור המים של ארבעים יום (אלא שירידתם על הארץ בפועל נמשכה ארבעים יום).

ועפ"ז י"ל גם במ"ש "שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה", שאין פירוש הדבר שאם היו חוזרים בהם היו המים נעשים גשמי ברכה, ולא היו יורדים לארבעים יום, אלא כל שיעור הירידה של ארבעים יום (שנכלל כבר בתחילת הירידה, כנ"ל) ה' נעשה גשמי ברכה, וכל שיעור המים של ארבעים יום ה' יורד כ"גשמי ברכה".

וזהו שכתוב **"ויהי הגשם . . ארבעים יום"**,

שאין הפירוש בזה שגשמי הברכה ירדו **בפועל** על הארץ ארבעים יום, אלא שגם בתחילת הירידה, כשהיו עדיין גשמי ברכה, ה' בהם שיעור "ארבעים יום", וכן"ל.

לשון נקי' – אימתי?

מן הבהמה השחורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה אמר ר' יהושע בן לוי, לעולם אל יצא אדם דבר כענה מפיו, שהרי עקם הכתוב שמונה אוניות ולא הוציא דבר כענה מפיו, שנאמר מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה כו'. הוציא דבר רבי ישמעאל, לעולם יספר אדם בלשון נקי', שהרי כוב קראו מרכב ובאשה קראו מיטב כו'. ובאשה לא כתיב בה מרכב וכו', ובאורייתא מי לא כתיב טמא, אלא כל דכא דכי הדדי נגזרו משתני בלשון נקי', כל דכא דנפישן מילי משתני בלשון קערה (ו. ת. פסחים ג. א. – ב.)

לכאורה סדר הקושיות בגמרא אינו מובן, שהרי הלשון "טמא" נמצא בתורה יותר ממאה פעמים, וא"כ הסברא נותנת שיש להקשות תחילה מהלשון "טמא", ורק לאחר מכן מהלשון "מרכב", שנזכר (בנוגע לאשה) רק ג' פעמים?

ויש לבאר:

הא דאמרינן שמוטב לעקם ולהאריך הלשון כדי לספר בלשון נקי' – היינו דוקא **בסיפורי** התורה, אבל כשהגידון הוא **פסק הלכה** – יש לאומרו בלשון ברורה וחדה, טהור או טמא, ולא לעקם את הלשון כדי לאומרו בלשון נקי'.

ולכן אין קושי מריבוי הפעמים שנזכר לשון "טמא" בתורה, כי ברוב המקומות מדובר בפסק הלכה ולא בסיפור; וקושיית הגמרא "ובאורייתא מי לא כתיב טמא" היא מאותן פעמים בודדות בתורה שבהן נאמר לשון "טמא" גם בסיפורים ולא רק בפסק הלכה.

ומעתה מובן הטעם שהגמרא מקשה קושיא זו אחרי הקושיא מג' הפסוקים שבהם נאמר לשון "מרכב" באשה, כי גם קושיא זו היא רק ממקומות מועטים בתורה.

יֵשָׁה שֶׁל תּוֹרָה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

המדרש מדרש
לעילוי נשמת
מרת ליילוט נאן בת גרשם
נלבית ערב יום הכיפורים
ה'תשנ"ח
הנעילה
המחזור מדרש

יהודשי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

המדרש מדרש
לעילוי נשמת
הרב שמעון ב"ר מנחם
שמואל דוד הלוי ע"ה
רייזשק
נפטר כ' כסלו ה'תשנ"ב
המחזור מדרש

מדוע לא הייתה קשת לפני המבול?

מדוע לפני המבול לא נוצרה הקשת בענן כפי חוקי הטבע? מדוע לאחר המבול כבר אין חיים בני האדם מאות שנים? מדוע בני דורו של נח לא חזרו בתשובה למרות התראותיו של נח? ומדוע אכילת בשר הותרה רק לאחר המבול? השינוי שטבע השי"ת בעולם לאחר המבול, כפי שמתבטא באות הקשת

לאחר המבול, הבטיח הקב"ה שיותר לא ישמיד את העולם, ו"אות הברית" היא הקשת שתראה בענן: "וזאת אות הברית אשר אני נותן ביני וביניכם . . את קשתי נתתי בענן, והייתה לאות ברית ביני ובין הארץ" (פרשתנו ט, יב-יג).

וכבר דנו המפרשים במהותה של אות הקשת, שלכאורה הוא עניין טבעי מטבע העולם, שכאשר קרני אור השמש פוגעים באדי המים הם מאירים בצבעי הקשת, וכמו שכתב הרמב"ן ש"אנחנו על כרחנו נאמין לדברי היונים, שמלהט השמש באויר הלח יהי הקשת בתולדה, כי בכלי מים לפני השמש יראה כמראה הקשת".

ואם הקשת הוא עניין שהי' מאז ומקדם בטבע העולם, כיצד משמש הוא אות מאת הקב"ה לכך שלא יהי' עוד מבול?

ותירץ האברבנאל (לאחר ששק"ט בדברי המפרשים שקדמוהו), "שמתחלת הבריאה היו האדים העולים מן הארץ שמנים וגסים מאד . . לא היו יכולין נצוצי השמש לעבור בהם, עד שלא הי' מתרשם מראה הקשת לא באויר ולא בענן . . וכאשר ריחם השם על הארץ . . המעיט את האדים ודקדק העננים כ"כ, עד שנצוצי השמש יעברו בהם ומתוך כך תתרשם הקשת בענן".

ונמצא, שאף שטבע הקשת הי' שייך כבר משעת הבריאה, הרי "לא הי' בפועל בענן כי אם אחר הברית", משום שרק אז נודככו העננים עד שתוכל להראות בהם הקשת.

והנה, כל מהלך גשמי נובע ממהלך רוחני, ואם העננים נודככו לאחר המבול, הרי זה

דין שליחות בעשיית התיבה

יתלח החילוק בין רש"י על התורה לרש"י על הש"ס בחקירה אי החיוב היה בהבניה עצמה או במציאות התיבה, או בדרך אחרת דלכו"ע החיוב היה בהבניה עצמה כמו בסוכה, ואיפליז אי שייך שליח בבני נח

- להשיב הדור בתשובה, אחר שלא נאמר דבר וחצי דבר מזה בציווי שנצטוו (ובכל אופן לפ"ז הו"ל לעכב התחלת הבניה, אבל אין כאן טעם להמשיך משך הבניה עצמה לק"כ שנה ולא להזדרז במעשה הבנין). אלא שבאמת נראה דהטעם פשוט, דהא כמבואר במדרש חז"ל הנ"ל גופא (ובכ"מ), והביאו רש"י שם, כל החיוב לבנות תיבה (אף ש"הרבה ריוח והצלה לפניו ולמה הטריחו בבנין זה") היה "כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה ושואלין אותו מה זאת לך והוא אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם אולי ישובו". פירוש דהבניה עצמה היתה המעוררת לתשובה, ושפיר היה לו יסוד וטעם להאריך בעסק הבנין כדי שיראוהו יותר ויפעל פעולתו יותר. אבל אין בתירוצ זה די כי גם אם יראו הבנין עומד על תילו משך כל השנים יועיל בודאי לזה. וק"ל.

והנראה בזה, דהציווי עצמו הוכרח מחמת גדרו להתקיים כן, וכדמשמע מ"ש רש"י "ולמה הטריחו בבנין זה כו' ק"כ שנה", היינו שכן הכריח ציווי הקב"ה. וביאור הדבר, כי לשון הציווי "עשה דף" פירושו

לענין שליחות, נחלקו הפוסקים אם בן נח מצי עביד שליח לבן נח כמותו (אף דלישראל אינו יכול להיות שליח). יש שכתבו (שו"ת משאת בנימין סצ"ז. ש"ך חו"מ סרמ"ג סק"ה. ארעא דרבנן אות א' ס"ה) דשפיר שייך בהו גדר שליחות, ויש שכתבו (מג"א אור"ח סתמ"ח סק"ד. ב"ש אה"ע ס"ה סק"ט. ועוד) דליתא בהו. ועיי' מחנ"א ה"ל שלוחין סי"ד דהעלה שהיא פלוגתא בבלי וירושלמי.

ונראה לתלות הדבר בכ' אופנים שמצינו בפרש"י גבי תיבת נח. ובהקדים דעה"פ "עשה לך תבה גו'" אמרו במדרש לקח טוב, והובא בפרש"י, דק"כ שנה השתדל נח בבנינה. ולכאורה תמיהה גדולה היא, מהיכי תיתי לעכב עצמו כ"כ בקיום מה שנצטווה, ובאיזה היתר לא נזדרז לקיים הציווי המפורש "עשה לך תיבת עצי גופר וגו'" אף שבזה היתה תלויה הצלתו וקיום כל העולם (ומפורש בכתוב דבבנין התיבה עשה נח "ככל אשר צוה אותו אלקים" וא"כ מוכח דע"י עיכובו זה לא שינה מלקיים מה שנצטווה). ובודאי אין לומר דרשות היה לו לעכב בשביל להתעסק בינתיים בדבר אחר

משום שאז נעשה העולם זך ומרומם יותר, ולכן גם העננים והאדים החלו להראות את אור השמש במראה הקשת.

אמנם הדבר תמוה לכאורה: המבול בא משום מעשיהם המושחתים של בני האדם, ומטרתו הייתה לטהר את העולם מחטאי בני האדם ולהשיבו למעלתו הקודמת שלפני החטא, וכיצד יתכן לומר שלאחר המבול נתעלה העולם למדרגה זכה ונעלית יותר ממה שהי' קודם המבול?

לאחר המבול – העולם התחזק או נחלש?

כאשר מתבוננים בשינויים שחלו בעולם לאחר המבול, מוצאים דבר והיפוכו:

מחד, העולם התחזק וניתן בו תוקף גדול, קודם המבול הי' קיומו תלוי במעשי בני האדם, וכאשר לא נהגו כראוי אמר הקב"ה "אמחה את האדם אשר בראתי וגו'" (בראשית ו, ז), ואילו לאחר המבול הבטיח הקב"ה שהעולם יתקיים מבלי הבט אל מעשי האדם, וסדרי העולם ימשיכו תמיד באופן של "לא ישבותו" (פרשתנו ח, כב).

ומאידך, מוצאים שלאחר המבול נתהוותה חולשה בעולם, כמו אורך חיי בני האדם, שבתחילה חיו מאות בשנים, עד קרוב לאלף שנה, ומאז המבול "הלכו ימותם הלך וחסור" (רמב"ן בראשית ה, ד. וראה גם תקוני זהר תקן ע בסופו).

וכיצד יתיישב מה שחזק הקב"ה את העולם עד שהבטיח שסדריו "לא ישבותו", עם זאת שנתמעטו שנות חיי בני האדם, דבר המורה על חולשה שירדה לעולם?

מדוע חיו הדורות הראשונים מאות שנים?

פשר הדבר יובן על פי ביאור השינוי היסודי שפעל הקב"ה בעולם בדור המבול:

בתחילת הבריאה, ברא הקב"ה את עולמו באופן שלם ומושלם – "עולם על מילואו נברא" (ראה בראשית רבה פי"ד, ז. ועוד), אלא ששלמות זו לא נבעה מצד עבודת הנבראים, שהתנהגו כראוי והזדככו עד שהגיעו לשלימות, אלא כך הייתה הבריאה מצד הקב"ה, שהשפיע בעולם שפע טובה באופן מושלם מגודל חסדו וטובו.

ומכיוון שקיום העולם אז הי' מצד חסדו של הקב"ה, חיו האנשים מאות שנים, זמן ארוך ביותר, אך זה הי' רק מצד ההשפעה העליונה, ולא שהגיעו לזה על ידי עבודתם.

כי, גם המעלות שהיו בנבראים לפני המבול לא באו בהם על ידי עבודתם בכח עצמם, אלא כך נבראו על ידי הקב"ה.

וכאשר פגמו בני האדם והשחיתו את דרכיהם, אף לא הי' כל כך באפשרותם לשוב בתשובה ולתקן, שכן כל המעלות שהיו בהם היו מלכתחילה רק מצד שכן בראם השי"ת

דורו של חזקיהו ודורו של רשב"י

זאת אות הברית ע' לדרת עולם
לדרת כתיב, פרט לשני דורות, לדורו של חזק' כו, דורו של
רבי שמעון בן יוחאי (ס, יב. בראשית רבה פ"ה ב)
יש לפרש הטעם שרק בשני דורות אלו לא

נראתה הקשת:

אמרו חז"ל (בראשית רבה פ"ל, ח) שאחרי
המבול נח "ראה עולם חדש", היינו שע"י
המבול נטהר העולם ונתעלה למדרגה
גבוהה מאוד, עד שנקרא "עולם חדש".

וזהו גם ענינה של אות הקשת - להראות
ש"לא יהי' עוד מבול לשחת הארץ" (פרשתנו
ט, יא), כי ע"י המבול נטהרה הארץ באופן
שאי אפשר עוד שהעולם יהי' במצב שפל
כ"כ שיהי' דרוש מבול לתקנו (ראה עד"ז אברבנאל
ועקידה פרשתנו).

והנה גם על הגאולה העתידה לבוא נאמר
בכתובים (ישעי' סו, כב) שאז יהיו "השמים
החדשים והארץ החדשה", היינו שהעולם
יתעלה לבחינה גבוהה במאוד עד שיהי' כמו
"עולם חדש".

ועפ"ז יש לומר, שהטעם שדווקא בדורות
חזקיהו ורשב"י לא הוצרכו לאות הקשת
הוא כי לשניהם יש שייכות מיוחדת לגאולה
העתידה: חזקיהו - כמאמר חז"ל (סנהדרין צד,
א) "ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח".
רשב"י - שחיבר ספר הזהר, אשר "יפקון בי"
מן גלותא ברחמי" (רע"מ נשא קכד, ב).

הצלה גם למי ש"דורשין אותו לגנאי"

נח איש צדיק תמים היה בדרתו
יש שדורשין אותו לגנאי. לפי דורו הי' צדיק, ואילו הי' בדורו
של אברהם לא הי' נחשב לכלום (ו. ט. רש"י)

לכאורה תמוה הדבר: הרי אפי' "בגנות
בהמה טמאה לא דבר הכתוב" (ב"ב קכג, א, וראה
פסחים ג, א), ומדוע נכתבה בתורה "גנותו" של
נח? ועכצ"ל שבא הכתוב ללמדנו ענין הנוגע
למעשה, שבזה אין קפיידא לכתוב בלשון
גנאי.

ביאור הדברים:

על הפסוק "בא אל התיבה" מבאר אדמו"ר
הזקן בספר תורה אור (ח, ג ואילך), שהכתוב
מורמז כאן אשר כדי להנצל ממי המבול,
הרומזים על "טרדות הפרנסה והמחשבות
שבעיני עוה"ז", צריך "לבוא" ולהכנס אל
ה"תיבה" - תיבות התורה והתפילה (ראה כתר
שם טוב בהוספות ס"ח ואילך בשם הבעש"ט).

אלא שעלול האדם לחשוב: זה שנח ניצל
ממי המבול על ידי שנכנס אל התיבה, הוא
מפני היותו "צדיק תמים", אך מי שנמצא
בדרגא פחותה - מי יימר שגם הוא יכול
להנצל מ"מי המבול" ע"י כניסה לתיבות
התורה והתפילה?

ולכן דרשו את נח לגנאי, שבדורו של
אברהם "לא הי' נחשב לכלום", להשמיענו
שכל אחד, גם אם אינו בדרגת "צדיק", יכול
להנצל ממי המבול הזידונים ע"י כניסה
לתיבות התורה והתפילה.

ברצונו, וכאשר נתרחקו על ידי החטאים מרצונו ית', שוב לא הי' בהם כח להתעלות. ואכן חזינן בפועל שאנשי דור המבול לא שעו לאזהרותיו של נח (ראה רש"י פרשתנו ו, ד), ודבריו לא עוררו אותם לשוב בתשובה (ואף שאדם הראשון וקין התעוררו בתשובה, הרי זה משום שייכותם לגן עדן שלמעלה מהעולם. ראה במקור הדברים הע' 41).

ולכן, כאשר בזמן דור המבול נתקלקל העולם כל כך עד ש"ותמלא הארץ חמס" (פרשתנו ו, יא), כבר לא הייתה כלל אפשריות לתיקון העולם, ואזי "וינחם ה' כי עשה את האדם . . . ויאמר . . . אמחה את האדם" וגו' (בראשית ו, ו-ז). מכיוון שכל קיומו של העולם הי' מצד רצון וחסד השי"ת, הרי כאשר נתרחק העולם כל כך מרצונו ית', ומבלי יכולת להתעלות, נסתלק ממנו רצון הבורא וכבר אין עניין בקיומו, וממילא נהי' "אמחה את האדם".

אמנם, המבול פעל שינוי עצום בעולם, שמחד החליש אותו, אך מאידך פעל בו תוקף גדול וכפי שיתבאר.

היכולת שטבע הקב"ה בעולם לאחר המבול

לאחר המבול נתחדש עניין גדול ומהותי: הקב"ה נתן יכולת ותכונה חדשה בעולם, שהוא יכול להזדכך ולהתעלות, על ידי עבודת בני האדם.

ומני אז, גם אם יחטאו בני האדם, לא ימחה הקב"ה את האדם, משום שעתה קיום העולם הוא מצד המעלה שחידש בו השי"ת, שבכוחו להזדכך על ידי מעשי בני האדם, ובני האדם יכולים לשוב בתשובה ולזכך את העולם. וממילא רוצה הקב"ה בקיום העולם גם במצב זה של ירידה והתרחקות מרצונו ית', מצד יכולת התיקון והזיכוך שיש בעולם.

שינוי זה התבטא גם בעניין הקשת:

עיקר עניין הקשת מתהווה על ידי העננים, שהרי אור השמש אין בו כמה גוונים אלא הוא אור זך ופשוט בגוון שלו, וגווני הקשת מתהווים דווקא על ידי השתקפותו בעננים, ובלבד שיהיו העננים זכים ולא עבים וגסים.

ונמצא, שעניין הקשת נוצר מכך שהעננים המה זכים ומסוגלים לקבל את אור השמש ולהאיר בגווני הקשת.

ולכן התחיל עניין הקשת לאחר המבול דווקא, משום שהעננים, שהם האדים העולים מן הארץ רומזים על עבודת האדם, והעננים הזכים שמגלים את אור השמש על ידי הקשת, רומזים על יכולת האדם להזדכך ולהתעלות על ידי עבודתו, ומכיוון שיכולת הזיכוך בעולם התחילה לאחר המבול, הרי האות והסימן לכך הוא מראה הקשת שרומז על עניין זה.

ונמצא, שהקשת אינה סימן בעלמא לזכור את הברית שכרת ה' עם האדם, אלא היא מבטאת את השינוי המיוחד שנעשה בעולם, שביכולתו להזדכך, וממילא כבר אין מצב שהעולם ראוי למבול.

והעולה מזה הוא, שלא זו בלבד שהעולם נתקן מחטאי דור המבול, אלא נתעלה גם ממצבו קודם החטאים, שנתחדשה אפשריות זיכוך העולם, ועד שהתבטא הדבר גם באות הקשת.

יחד עם זאת, הרי מכיוון שהטוב שמושפע לעולם, אינו רק מחסדו של הקב"ה, אלא נעשה תלוי בעבודת הנבראים והתעלותם מצד עצמם, ממילא נפעלה חלישות בדרגת השפע, ונתקצרו ימי חיי האדם באופן המתאים לאדם מוגבל ומדוד.

ונמצא, שאכן לאחר המבול נפעלו בעולם תוקף וחלישות: תוקף בקיום העולם, שגם במצב שפל יש לו תקווה לקום ולהתעלות, וחלישות בכמות השפעת השי"ת, שמן המבול ואילך קשורה ומוגבלת לפי מעשי הנבראים והתנהגותם.

האם אכילת בשר מגשמת את האדם?

יכולת הזיכוך שנטבעה בעולם, מתבטאת גם בעניין היתר אכילת בשר:

איתא בגמרא (סנהדרין נט, ב) "אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה . . . וכשבאו בני נח התיר להם". ובטעם האיסור שהי', יש לומר שהוא משום שהבשר הוא מאכל גס וגשמי מאוד, והוא פועל באוכלו גם כן שיהי' גס ומגושם.

וכמו שמצינו ש"עם הארץ אסור לאכול בשר" (פסחים מט, ב), וזאת משום שעם הארץ אינו מסוגל להעלות את הבשר ולזככו ולקדשו, אלא להיפך אכילת הבשר מגשמת אותו ומדרדרת את דרגתו הרוחנית (ראה לקוטי תורה בהעלותך לא, ג).

אמנם, באמת יכול האדם לאכול בשר ולפעול את ההיפך, שאוכלו בשביל להיות בריא וחזק לתועלת עבודת השי"ת, ובאופן זה, אין הוא יורד מדרגתו ומתגשם, אלא להיפך, הוא מזכך את הבשר מקדש אותו ורוותמו לעבודת השי"ת, אך זאת לא הייתה באפשרותם של הדורות שמאדם ועד נח, שלא יכלו לזכך את העולם, ולכן נאסרה עליהם אכילת הבשר.

אך מהמבול ואילך הותרו באכילת בשר, כמו שנאמר בפרשתנו (ט, א) "כל רמש אשר הוא חי לכם יהי לאכלה כירק עשב נתתי לכם את כל". וזאת משום שעל ידי המבול ניתנה בעולם האפשרות לזככו ולקדשו, וממילא אפשר להעלות את הבשר ולזככו גם כן.